



Turvapaikanhakijoiden tuki ry
Stödföreningen för asylsökande rf
Support for Asylum Seekers

Sisäministeriön maahanmuutto-osastolle

VN/24058/2023

VN/24058/2023-SM-2

Turvapaikanhakijoiden tuki ry:n lausunto

Turvapaikanhakijoiden tuki ry kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi, joka koskee ulkomaalaislain muuttamista (SM037:00/2023).

Turvapaikanhakijoiden tuki arvioi, että lakia ollaan muuttamassa ideologisista syistä, ei tarveperusteisesti. Lakiesityksen perustelut ovat heikot, ja osittain hallitusohjelman maahanmuuttopoliittisten linjausten kanssa ristiriitaiset. Lakimuutoksen vaikutuksia on arvioitu erittäin ohuesti eikä esityksessä avata, mitä hyötyä lakimuutoksesta suomalaiselle yhteiskunnalle olisi. Esityksessä ei ole tehty missään määrin riittävää vaikuttavuusarviota ihmis- ja perusoikeuksien tai lapsen oikeuksien toteutumisesta.

Turvapaikanhakijoiden tuki ry pitää kansainvälistä suojelua saaneiden oleskelulupien lyhentämistä monin tavoin ongelmallisena. Muutos aiheuttaa kansainvälistä suojelua saaville epävarmuutta ja psyykkistä kuormitusta. Turvapaikanhakijoiden tuki arvioi, että muutos tulee vaikuttamaan kielteisesti motivaatioon kotoutua sekä voi haitata traumaattisia kokemuksia kokeneiden toipumista ja kiinnittymistä normaaliin arkeen. Tämän tekee erityisen kohtuuttomaksi se, että myös ensimmäinen turvapaikkaprosessi voi venyä ja jo normaalitilanteessa se on hakijalle hyvin raskas prosessi. Kielteiset vaikutukset motivaatioon kotoutua mainitaan myös lakiesityksessä, mutta vaikutusta ei kuitenkaan arvioida sen syvemmin vain ainoastaan todetaan seuraavasti:

“Vaikutukset lapsiin ja perheisiin Kansainväliseen suojeluun perustuvien oleskelulupien pituuden lyheneminen vaikuttaa suoraan alaikäisiin mukana hakeneisiin tai yksin tulleisiin alaikäisiin turvapaikanhakijoihin, jotka saavat kansainvälistä suojelua. Lisäksi myös perheenyhdistämisen kautta oleskeluluvan saaneiden lasten oleskelulupien pituus lyhenee, jos perheenkokoajan oleskelulupa perustuu kansainväliseen suojeluun. Oleskelulupien lyhenemisen ja aiempaa tiheämmän jatkolupien hakemisen voidaan arvioida vaikuttavan motivaatioon kotoutua.”

Hallitusohjelma korostaa maahanmuuttopoliitikassaan voimakkaasti kotoutumisen merkitystä nyt käsillä olevalle lakiesitykselle ristiriitaisesti. Oleskelulupien lyhentäminen olisi selvästi nimenomaan kotoutumista vaikeuttava tekijä. Mikäli halutaan panostaa kansainvälistä suojelua saaneiden integraatioon, on luotava tilanne, jossa kielen opiskelu, ammattiin opiskelu ja työskentely nähdään mielekkäänä myös tulevaisuuden näkökulmasta.



Turvapaikanhakijoiden tuki ry
Stödföreningen för asylsökande rf
Support for Asylum Seekers

Lisäksi lakiesitys tulisi toteutuessaan lisäämään merkittävästi maahanmuuttoviraston työmäärää sekä kustannuksia. Tämä on todettu myös lakiesityksessä. Asialle on syytä antaa painoarvoa, sillä jo tällä hetkellä Maahanmuuttovirastolla on suuria vaikeuksia pysyä lakisääteisissä aikarajoissa kansainvälisen suojelun päätösten osalta, mistä oikeusvalvojat ovat joutuneet useaan otteeseen huomauttamaan. Ilman tuntuvia taloudellisia resurssointeja ei ole mahdollista arvioida uudelleen kaikkien suojelua saaneiden suojelun tarvetta ensin kolmen vuoden päästä ja joissain tilanteissa jopa vuoden välein. Kustannusten osalta on huomattava myös, että lakiuudistus tulee toteutuessaan kasvattamaan kustannuksia myös oikeusasteissa sekä julkisin varoin myönnetyn oikeusavun osalta. On oletettavaa, että jo nyt vuosiksi venyvät käsittelyajat sekä Maahanmuuttovirastossa että oikeusasteissa pitenevät entisestään. Oikeusapu tullaan tarvitsemaan entistä enemmän, ja tämä lisää kustannuksia. Ongelmaksi muodostuu myös oikeusavun saatavuus, sillä riittävä ja ulkomaalaisasioihin erikoistunut oikeusapu tulisi voida taata kaikille kansainvälistä suojelua saaneille, joiden jatkoluvat ovat harkittavana.

Turvapaikanhakijoiden tuki muistuttaa, että kansainvälisen suojelun tarpeet ovat usein pitkäkestoisia. On mahdollista, ettei vuosia Suomessa asuneiden henkilöiden kansainvälisen suojelun tosiasiallista, sen hetkistä tarvetta voi pelkän maatiedon varassa selvittää. Suojelua saaneet puolestaan ovat nimenomaan saamansa suojelun takia estyneitä hankkimaan uutta dokumentaatiota heihin kohdistuvista uhkista. On mahdollista, että ehdotonta palautuskieltoa rikottaisiin. Ylipäätään Turvapaikanhakijoiden tuki huomauttaa, että mikäli kansainvälistä suojelua saaneelle ei oltaisi myöntämässä jatkolupaa, tulisi heitä säännönmukaisesti kuulla suullisesti ja turvata kuulemiseen oikeusapu sekä mahdollistaa oikeusavustajan läsnäolo kuulemisessa. Etenkin toissijaista suojelua saaneiden kohdalla harkinta luvan uusimatta jättämisestä tehdään muuttuneen maatiedon perusteella, jolloin palautuskiellon rikkomisen riski on suuri.

Turvapaikanhakijoiden tuki on huolissaan myös lakiesityksessä pykälään 88 lisättävästä uudesta momentista numero 4. Sen mukaan toissijaista suojelua ei myönnettäisi henkilöille, jotka ovat paenneet alkuperämaastaan välttääkseen tekemistään rikoksista aiheutuvat seuraukset. Momentin soveltaminen edellyttäisi, että alkuperämaasta lähdön syynä on yksinomaan sanktioiden välttäminen, teot on tehty ennen Suomeen tuloa ja teoista, jotka eivät kuuluisi 2 tai 3 momentin soveltamisalaan, on säädetty rangaistukseksi vankeutta Suomessa. Kyseessä olisi sanamuotonsa mukaisesti toissijainen peruste poissuljennalle. Turvapaikanhakijoiden tuki pelkää, että momentilla estettäisiin mahdollisuus myöntää lupia henkilöille, jotka esimerkiksi kieltäytyvät kotimaassaan armeijasta ja sotatoimista, sillä myös Suomessa totaalkieltäytymisestä saa vankilatuomion.

Nyt voimassa olevan Ulkomaalaislain lain pykälien 107 ja 108 sanamuodot ovat Turvapaikanhakijoiden tuki ry:n mielestä toimivat eikä myöskään niitä ole esityksessä ehdotetun mukaisesti syytä muuttaa. On tärkeää, että kansainvälisen suojelun lakkauttamista tai peruuttamista harkittaessa yksilöllinen tutkinta tehdään mahdollisimman



Turvapaikanhakijoiden tuki ry
Stödföreningen för asylsökande rf
Support for Asylum Seekers

aikaisin yksilön oikeusturvan varmistamiseksi. Myös niissä tapauksissa, joissa kansainvälinen suojelu voidaan peruuttaa esimerkiksi erityisen törkeästä rikoksesta tai henkilön vaarallisuudesta yhteiskunnalle johtuen, on varmistettava, että tutkinnan alla olevan henkilön tilanne ja olosuhteet tulevat tosiasiallisesti selvitettyiksi, ja henkilö oikeudenmukaisesti kohdelluksi kansainvälisen suojelun osalta. Jokaisen osalta on varmistettava, ettei ehdotonta palautuskieltoa rikota. Yhteiskunnallinen vaarallisuus ja kansallinen turvallisuus tulisi määritellä laissa huolellisesti. Myös nykyisen lain osalta näiden soveltamisessa on ollut vaihtelua, eikä nyt käsillä oleva lakiesitys selkiytä tilannetta.

Lakiluonnoksessa ehdotetaan, että kansainvälisen suojelun loppuessa, mutta hakijan palauttamisen ollessa mahdotonta hänelle myönnetään tilapäinen oleskelulupa vuodeksi kerrallaan. Myös tilapäinen oleskelulupa aiheuttaisi ylimääräistä kuormitusta ja huolta ja pysäyttäisi käynnissä olevan kotoutumisen. Lupa ei myöskään mahdollista työntekoa, joten erilaiset hyväksikäytön riskit kasvavat. Turvapaikanhakijoiden tuki toteaa, että tilapäisten lupien sijasta myös tällaisessa tilanteessa tulisi myöntää yhteiskuntaan laajemman osallistumisen mahdollistava jatkuva oleskelulupa.

Turvapaikanhakijoiden tuki ry esittää kantanaan, nyt lausunnoilla olevan lakimuutoksen valmistelu tulisi keskeyttää ennen kuin on pystytty arvioimaan, mitä hyötyä lakimuutoksesta on yhteiskunnalle. Tämänhetkisen tiedon mukaan, kuten lakiesityksessä itsessäänkin todetaan, vaikutukset ovat nimenomaan kielteisiä esimerkiksi kotoutumiseen liittyen.

Laki tulisi säilyttää ennallaan niin, että turvapaikka ja toissijaista suojelua myönnettäisiin jatkossakin neljäksi vuodeksi. Kummankin oleskeluluvan myöntämisen kynnys on jo nyt todella korkealla. Erityisesti toissijaisen suojelun lyhentäminen yhteen vuoteen on jo järjestelmän näkökulmasta järjetöntä virkamiesten kuormittamista. Käytännössä hakijan täytyisi miltei heti luvan saatuaan vireyttää jatkolupahakemus, mikä on myös inhimillisesti katsoen täysin kohtuutonta.

Lakiesityksen kuvataan lisäävän turvallisuutta: "Ehdotuksilla edistetään hallitusohjelmaan sisältyviä tavoitteita yhteiskunnan sisäisen turvallisuuden ja kansallisen turvallisuuden edistämisestä." Turvapaikanhakijoiden tuki on asiasta eri mieltä. Epävarmuus tulevaisuudesta, jatkuva oleskelulupaprosessissa oleminen ja kotoutumisen hidastuminen eivät lisää yhteiskunnan turvallisuutta, vaan päinvastoin ne kasvattavat huolta, levottomuutta ja juurettomuutta. Kansainvälistä suojelua saavista vain hyvin pieni osa syyllistyy tai on syyllistynyt kansallista turvallisuutta vaarantaviin rikoksiin. Lakimuutoksen tekeminen kansainväliseen suojelun lupien kestoon turvallisuussyistä ei ole millään tavalla perusteltua.

Kokonaisuutena lakimuutos näyttää ideologisena toimena, joka tulee heikentämään turvapaikanhakijoiden ja kansainvälistä suojelua saaneiden juridista asemaa, oikeusturvaa ja sosiaalisia olosuhteita. Samaan aikaan se tulee lisäämään yhteiskunnalle koituvia kustannuksia. Turvapaikanhakijoiden tuki huomauttaa, että on vastuutonta politiikkaa ehdoin tahdoin lisätä sellaisten ihmisryhmien määrää Suomessa, joiden oleskelulupatilanne ja tulevaisuuden näköalat ovat epävarmoja.



Turvapaikanhakijoiden tuki ry
Stödföreningen för asylsökande rf
Support for Asylum Seekers

Turvapaikanhakijoiden tuki ry kiinnittää huomiota lausuntoaajan lyhyteen varsinkin kun samanaikaisesti on useita samaa ihmisryhmää koskevia lakiuudistuksia valmistelussa. Lisäksi kohta, jossa avataan lakiesityksen suhdetta muihin esityksiin on liian suppea. Samanaikaisesti valmistellaan useita ulkomaalaisten ja turvapaikanhakijoiden asemaa heikentäviä uudistuksia ja näiden yhteisvaikutuksia pitäisi arvioida nyt esityksessä tehtyä kattavammin.

Kunnioitavasti,

Sanna Valtonen
Puheenjohtaja

Meri Korniloff
Toiminnanjohtaja

Veera Kaleva
Asiantuntija